

Čím víc zbohatnete, tím víc vám záleží na tom, aby vás nic neohrožovalo

Aneb právě toto pravidlo v dnešní době platí dle předsedy Národní rozpočtové rady Mojžíra Hampla jak pro Českou republiku, tak i pro Evropu. A právě i díky tomuto přístupu si zpravidla volíme takové zástupce, kteří naslibují vše, jen abychom nepřišli o to, co již máme. „Ačkoli všichni mají dnes více než v 90. letech, jsou mnohem negativnější ohledně budoucnosti a chtějí mnohem víc pojistit to, že o svou stávající úroveň bohatství v žádném případě nepřijdou. Říká se tomu paradox zbohatnutí,“ tvrdí Mojžír Hampl.

Je tedy vůbec možné dosáhnout bezbolestně zdravých veřejných financí? Jak se můžeme jako stát posunout dopředu? A jsme schopni provést energetickou transformaci, o které se tolik mluví? Právě tyto otázky a spoustu dalších jsme položili Mojžíru Hamplovi.

Z vašich mediálních vystoupení se zdá, že se situace, co se veřejných financí týče, zlepšuje, ale stále není ideální. Zároveň už tady máme rozpočet na rok 2025 se schodkem 241 mld. a do toho nás čekají volby. Jak vidíte tento rok a jaká jsou největší rizika právě pro veřejné finance?

Jak už je to v demokracii obvyklé, rozpočty na volební rok jsou trochu jiná disciplína. Nicméně my jsme konstatovali, že ačkoli tento rozpočet vykazuje řadu problémů, určitě to není nejhorší rozpočet na volební rok, který takhle země zažila. Na to jsme měli lepší kandidáty. Například rok 2021, který byl také volebním rokem, s velmi zjitřenou kampaní, přičemž tehdy začalo platit zrušení superhrubé mzdy. To byl rozhodně problémovější rozpočet než ten letošní. Pokud se pak ptáte na to, co bude dál, tak já si myslím, že úplně největší riziko je, že začneme považovat problém veřejných financí za vyřešený dřív, než ho opravdu vyřešíme. To je riziko, které vnímám jako stěžejní, když sleduji český politický provoz.

Co se týče nákladových a příjmových stran rozpočtu, jak se díváte na přístup vlády? Přece jen stále se nedaří stát optimalizovat, ať už digitalizovat, zeštíhlit atd.

Za mě digitalizace minimálně v krátkém období vůbec nic nešetří. Digitalizace ve veřejném sektoru v krátkém nebo středním horizontu znamená dodatečné výdaje, protože vy vlastně v systému, kde automaticky počítáte s tím, že část populace je počítačově téměř negramotná, musíte dělat vše dvoukolejně. Musíte umožnit, aby zůstala zachována jak papí-

rová, tak nově i digitální cesta. To konečnou zažívají i bankéři. I oni by vám řekli, že jejich digitalizační projekty často přinášejí náklady na začátku a klesají až na konci projektu, přičemž výnosy na začátku jsou nízké a rostou zase až na konci. Tedy podobné, ale horší o to, že ve veřejném sektoru opravdu počítáte s tím, že budete část těch lidí obsluhovat papírově bez ohledu na cokoli. Proto absolutně nepřijímám tezi, že digitalizace se rovná zítra je stát levnější. Opravdu ne. A ta druhá teze o zeštíhlování, která je za mě mnohem důležitější, je sice hezká, ale naráží přesně v okamžiku, kdy máte nějakou agendu nebo službu opravdu zmenšit nebo omezit. Pak najednou je strašně silný řev, že žádná činnost a žádná služba se nesmí omezovat a že se nesmí omezovat počet lidí, kteří ji dělají. A typicky to nastává u služeb, které jsou nejdražší. Právě ty by i ti, kteří chtějí užší stát, omezovat nechtěli.

Co jsou ty největší výdajové položky?

Jsou to peníze, zdravotnictví, školství, pak obrana a vnitřní bezpečnost. Minimálně když vezmete ty první tři, tak ani středostavovský volič nechce omezování peněz do školství a nechce zmenšování školství a nechce zmenšování sítě nemocnic a nechce zmenšování sítě zdravotnických zařízení. Ale to jsou právě ty největší položky. Takže nakonec končíme u takových, jak říkám, těch legračních věcí. Zároveň nikdo nechce ani zmenšovat veřejný sektor z hlediska správy země. To znamená, že nechceme snižovat počet obcí a snižovat počet lidí, kteří dělají na úrovni místních vlád. Takže to skončí u toho, jestli nějaká ministerstva prostě sníží počet zaměstnanců. Ale to jsou pak v tom celku, jak se říká anglicky, peanuts.

To je jenom otázka politické vůle a toho, kdo je ochotný riskovat...

Ne, to je vůle toho elektorátu. Všichni ti, kteří chtějí zmenšovat stát, říkají, ano, ale nesmí se mě to nijak dotknout a ničeho z toho, co já čer-

pám. Ať se to zmenšuje někomu jinému. V tom jsme všichni černí pasažéři.

No, ale to není ekonomicky udržitelné přece.

Proto jsou ty problémy veřejných financí, zejména v Evropě, tak velké. A proto ta práce, kterou my děláme, je důležitá, ačkoli je celkem nevděčná. Protože pořád připomínáme to, co všichni znají z ekonomiky, že existují nějaké trade-offs. Je něco za něco a pořád musíte prioritizovat. Když chcete na něco dát víc, tak na něco jiného musíte dát méně.

Anebo na to musíte vybrat víc peněz. A to nikdo nechce.

Přesně tak.

Ale to nejde donekonečna. Pak přijde člověk do nemocnice a vypadá to tam jak 40 let nazpět.

Samozřejmě že ne. Zároveň často ty investice, které jsou ve zdravotnictví, jsou úplně speciální kategorie. My jsme teď na to vydávali studii, která se snaží analyzovat, kam zmizely všechny ty peníze, které natekly do zdravotnictví od covidu dál. Protože my máme vlastně dneska dvakrát dražší zdravotnictví, než jsme měli třeba v roce 2017, 2018. Gros těch výdajů jsou potom výdaje, které končí ve velkých nemocnicích. Ale ne nutně tak, že vy to vidíte jako uživatelské služby, který tam sedí na chodbě. Ale třeba to cítíte jako pacient, který má lépe zaplaceného doktora a ten dělá na jiných přístrojích a může si dovolit jinou medicínu a jiné medikamenty.

Existuje tedy vůbec nějaká bezbolestná cesta ven?

Ne, ale věci nemusí bolet moc, když je necháte zajít moc daleko. A v kontextu Evropy na tom Česko rozhodně ještě není katastrofálně. Zároveň to ale není ten stav, kdy my říkáme, jsme zdraví, tlak je dobrý, teplota je dobrá.

Tak ale nemůžeme říct „v kontextu Evropy“. To je alibistické. Podívejme se třeba na první republiku a situaci dnes. Zároveň v té době byly v regionech sklárny, obchody atd. a dnes jsou ty regiony drženy dotacemi a lidé se stěhují do Prahy, kde 2+kk stojí nmysl. To už není udržitelné přece.

Souhlas, ale Rašínovu politiku by dnes nebyl nikdo schopen dělat. Zároveň, co se urbanizace týče, ta tady probíhá 150 nebo 200 let. Stěhování lidí do měst je prostě dlouhodobý, dvoustletý proces, který prostě pokračuje a bude pokračovat. Hlavní vliv na to má fakt, že zemědělství je dnes dramaticky efektivnější. V podstatě vám stačí dvě procenta populace na to, aby vám vyrobili všechno to, co vám předtím dělalo 60 procent populace.

To ano, ale i tak je zvláštní, že to zemědělství stále potřebuje nějaké dotace a nějaké programy, aby vůbec bylo životaschopné oproti konkurenci ze zahraničí.

To je potom taky problém. Vy dáváte dotace, protože jiní dávají ještě víc dotací. To je úplně jiný, evropský problém. Prostě jsme nezměnili systém podpory zemědělství z poválečného – musíme podporovat, aby bylo – do normálního. To znamená, máme nadprodukcí, tak bychom ji už neměli dotovat. Díky tomu totiž dotujeme neprodukcí.

Jaká je tedy i v rámci Evropy cesta z toho ven?

Já to říkám stále donekonečna a budu to opakovat i teď. Prostě probudit se z časů před-covidových, kdy věci fungovaly a fungovaly

Za mě digitalizace minimálně v krátkém období vůbec nic nešetří. Digitalizace ve veřejném sektoru v krátkém nebo středním horizontu znamená dodatečné výdaje, protože vy vlastně v systému, kde automaticky počítáte s tím, že část populace je počítačově téměř negramotná, musíte dělat vše dvoukolejně.

proto, že jsme měli levné energie z Ruska, levný bezpečnostní deštník, globalizaci a prohlubování trhu. To všechno prostě po roce 2019 skončilo a nám zůstala vlastně už jenom ta jedna drahá priorita, dekarbonizace, kterou jsme si tehdy, shodou okolností nastavili. Celý Green Deal byl vlastně schválen finálně v prosinci 2019, těsně před nástupem covidu. Takže já si myslím, že pokud to EU bude chtít vše financovat, nezbyvá nic jiného než prioritizovat. Protože z veřejných zdrojů je to nereálné. A to si zatím nikdo nechce přiznat.

Geopolitická situace se mění, máme tu wake-up call ze zahraničí, jako třeba americký, a máme wake-up call vnitroeuropské, jako je úplné zaseknutí ekonomiky Francie a Německa poslední dva roky, ale nějak nám to pořád nestačí?

Protože úplně přirozenou reakcí politické elity na to, když se vám ten koláč nezvětšuje nebo se zmenšuje, je prostě koupit si kus koláče na dluh. Je to úplně nejpřirozenější a nejjednodušší v krátké budoucnosti. A právě proto jsme tady my a jsou tady fiskální pravidla, abychom řikali, že nelze všechno z budoucnosti sníst dneska jenom proto, že to krátkodobě přináší body. Musí zbyť něco i pro tu budoucnost. A je možné, že zítra to budou potřebovat ještě urgentněji.

Ano, je to tak, a proto mě zaráží, že je ta reakce vlády tak slabá, jako by vás nikdo neslyšel...

Já zase ale nemůžu říct, že bychom nebyli slyšet, a ani si nemyslím, že by to, co říkáme, nemělo vliv. Dokonce mám pocit, že často, třeba i po tom, co proběhlo ohledně rozpočtu na rok 2025, má spousta lidí v rámci politické elity strach z toho, co budeme říkat a jak to budeme hodnotit. Což je správně, protože to je ten náš nejsilnější nástroj – mobilizace elektorátu.

Ale je tam i ta přímá komunikace?

Samozřejmě, když se třeba chystal konsolidací balíček, byli jsme u toho, chystali jsme návrhy a to byly návrhy, které se komunikují směrem k politickým elitám a musí se vysvětlit, co mají přinést a co je jejich efekt. Tento nástroj taky používáme a používáme ho silně. Zejména v momentě, když cítíme, že to má slyšet ta daná politická elita. Ale potom je tady ten tlak veřejného mínění, který je zásadní pro politiky.

Kolik lidí si myslíte, že se bude zajímat o to, co se vlastně děje a jaké jsou výstupy Národní rozpočtové rady, pakliže třeba ani nemají dostatečné vzdělání?

Nikdo tady nepočítá s tím, že babička z Orlických hor bude číst naše stanoviska, stejně jako nikdo nepočítá s tím, že ta stejná babička bude číst zprávu o měnové politice. Ale máme průtokové ohřívače našich informací, které je ohřejí, zjednoduší a pošlou dál, a to jste třeba vy a další média. A to funguje. Koneckonců, když jsem přicházel do NRR, tak jsem říkal, že moje mise je udělat všechno pro to, abychom byli pro rozpočtové procesy neopomenutelní, což se daří. Rozpočet dnes nejdě udělat tak, že by náš hlas, který tam dáme, neměl vůbec žádný smysl a váhu. A s tím pracujeme.

Vy sám máte dvě děti, a je tedy otázka, zdali jejich budoucnost vidíte v českých školách, či v zahraničí?

To je skutečně super otázka, protože obě děti studují tady v Praze a obě děti byly na půlročním pobytu v jedné z anglosaských zemí, ať už v Kanadě nebo v Austrálii. Díky tomu si u sebe zkusily, že se umí pohybovat v meziná-

rodním prostředí, že se tam nebojí, cítí se přirozeně a nemusí mít žádný strach. Ale kde budou na vysoké, to teprve teď řešíme a není to vyřešená otázka. Já si pořád myslím, že tato země je k životu velmi dobrá, jen my si to umíme často pokazit sami bez zásahu zvenčí. Rozhodně ale nepřijímám teze typu „Ve Francii nebo Itálii je lépe a automaticky to máme zkopírovat“. Zároveň si nejsem jistý tím, že Češi chtějí být v čele pelotonu. Podle mě stačí většinou být v komfortní zóně a z té nevystupovat.

Ale v byznysu se spousta firem prodává zahraničním vlastníkům, chtějí vyniknout. Tak proč úspěšní lidé z byznysu, kteří se ocitnou na sklonku své kariéry, nejdou do politiky, nebo tam vůbec nechtějí být?

Protože je to strašně obtížné rozhodnutí zvolit si, že budete dělat něco, čím v průměru ten elektorát opovrhne. Je to vlastně nepřijemné. Zažil jsem to na některých byznysmenech, kteří zkoušeli politiku a přestalo je to bavit po nějaké chvíli. Najednou se oproti firmě, kam přijdou a kde je všichni poslouchají, ocitnou někde, kde je polovina lidí automaticky nenávidí už jenom za nějakou pozici. A to spousta lidí nemá rádo, včetně self made lidí, kteří jsou zvyklí se prodírat světem sami. Když totiž zjistíte, že musíte trávit spoustu času s lidmi, které byste si dobrovolně třeba ani nevybral, musíte se s nimi dohadovat a ve finále zjistíte, že za mnohem méně peněz a ztrátu příjmů máte mnohem víc hejtu, nenávisti a špehování vaší rodiny, tak vám to za to prostě nestojí. A té moci je reálně taky hrozně málo. Proto si spousta úspěšných lidí řekne, že je lepší našeptávat a být poradce než ten, který tomu propůjčí vlastní obličej.

Nemůže se to do budoucna zlepšit?

Upřímně si myslím, že ne. Máme za sebou 30 let transformace, spousta lidí zažila zahraniční zkušenosti, i z dnešní elity, a nevypadá to, že by chuť dělat veřejné věci narůstala. Podle mě prostě platí Pithartova věta: „Nejlepší lidé v normálních časech do politiky nejdou. Většinou se objeví, až když se blíží krize.“

Zmiňoval jste, že už nemáme ten bezpečnostní polštář, může být třeba právě rozvoj zbrojního průmyslu něco, co nakopne tu ekonomiku?

Je pravda, že Česko má zkušenosti se zbrojním průmyslem a víme, že může být důležitou součástí přidané hodnoty. Vezměme si třeba Colt. Obecně se ale dá říct, že pokud bude pokračovat deglobalizace a pokud bude pokračovat stahování výroby do zemí, které jsou Západu blízké nebo jsou samy Západem, tak si myslím, že my na tom můžeme paradoxně vydělávat, protože jsme produkční země a může to být jistá příležitost. Na druhou stranu deglobalizace přináší i mnoho minusů. Jakožto exportní ekonomika jsme země, která je závislá na tom, že prodává svoje výrobky a částečně i služby s tím spojené do celého světa. A uzavírací hranice je pro nás bolestivá.

Co se týče zbrojařů, spousta bank toto odvětví financovat nechce.

To je ale evropská politika, která je dle mého nesmyslná, a teď taky otáčíme. To stejné ESG politika. Teď vidím na řadě lidí, kteří se třeba téhle oblasti věnují, jak cítí, že se nějak obrací větry, a oni teď nevědí, co mají dělat, aby zůstali na té správné straně dějin.

Nakousl jste ESG, ale s tím souvisí i fakt, že investovat do OZE se nedaří a zároveň levnější energii ten průmysl bude potřebovat. Do toho tu je extrémní byrokracie s tím spojená.

Opět, dominantní důvod, proč máme takhle rozsáhlou byrokracii při stavění, jsou ty NIMBY. My prostě nechceme, aby se stavělo tam, kde už bydlíme. Používáme veškeré páky na to, abychom bránili rozvoji prostoru, ve kterém my už bydlíme. To je jako to, jak jsme se naučili používat všechny brzdy k zastavení toho, aby se stavělo na již zastavěném území. Je to v Česku extrémní a jsme v tom srovnatelní s Británií, která taky není schopna postavit nic. Zároveň jelikož máme tolik malých obcí, máme i spoustu míst, která mohou něco zastavovat a brzdit. Dokonce byla i novela stavebního zákona, která vlastně měla omezovat zásahy do stavebního řízení. Nakonec ale došlo k tomu, že nikdo nechce přijít o moc do toho zasáhnout. Každý si ji chce nechat. Díky tomu není nabídka v místech, kam se lidé chtějí stěhovat, a nejsou žádné byty, protože se staví třikrát až čtyřikrát méně, než je přirozený přítok obyvatelstva do daného území. Kvůli tomu nic nelze postavit, protože víceméně vždycky v referendu získáte víc hlasů pro ne než pro ano. Všimněte si, že když máte komunální referendum, tak že tam bude zpravidla „ne“. Příklad, který pro mě byl až absurdní, z mého rodného kraje, kdy vedle školy nechtěli místní domov důchodců, protože nechtěli kazit svým dětem cestu do školy tím, že se budou muset dívat na seniory. A do tohoto stavu jsme se dostali a lidi si to bohužel neuvědomují.

Takže řešením je změna legislativy.

Pozor, to ale znamená, že někomu něco seberete. A změna legislativy je politický proces, přičemž v politickém procesu dáváte hlas někomu, kdo vám říká, že vám nic nesebere, případně vám ještě přidá.

Ale toto je populismus.

Podle mě je to standardní paradox zbohatnutí. Čím víc zbohatnete, tak tím víc vám záleží na tom, aby vám nic neohrožovalo ten stávající standard a stávající úroveň. Na začátku devadesátek to bylo jasné. Všichni byli chudí, měli obrovské pozitivní očekávání, hleděli do budoucnosti a skoro všechno šlo. Teď je populace násobně bohatší. Nikdy už za třicet let tak nezbohatne, jako zbohatla teď, od roku 1989. Na to tady dávám sázku, že dalších takových třicet let, jako bylo 1989 až 2019, se hned tak neuvidí. Paradoxně ale mají všichni mnohem negativnější očekávání ohledně budoucnosti

”

Musíme se probudit z časů předcovidových, kdy věci fungovaly a fungovaly proto, že jsme měli levné energie z Ruska, levný bezpečnostní deštník, globalizaci a prohlubování trhu. To všechno prostě po roce 2019 skončilo.

a chtějí mnohem víc pojistit to, že o svou stávající úroveň bohatství v žádném případě nepřijdou. A aby tomu tak bylo, dají hlas komukoli, kdo jim řekne, že se nemusí bát a že o nic nepřijdou.

A taky tady byla extrémní privatizace.

Přesně. V podstatě se děly věci, které jsou dnes nemyslitelné. Například masivně se privatizoval bytový fond. A je dobře, že se to udělalo, jen díky tomu máme o tolik hezčí domy než na Slovensku nebo v Maďarsku. Postupně se ale kyvadlo začalo vracet do levicového, českého standardu a to už by se tyto věci nestaly. Zároveň by nebyly restituce atd. Všechny věci, které strašně pomohly definování vlastnických práv a tomu, že všechno mělo nějakého vlastníka, který se postará. To už by dneska skoro nebylo možné. Žádný starosta, žádný primátor už by dneska nebyl pro masivní privatizaci bytového fondu, protože jsme se dostali do toho stavu, že jsme zbohatli, a privatizace by se promítla do cen nemovitostí a začal by tím jiný problém.

Ještě se ale vraťme k té energetice, zejména OZE. Proč se nám vlastně v této oblasti nedaří žádný pokrok?

Plán na masivní rozvoj větrníků existuje. Dokonce ho i debatujeme. Ale ten je realizovatelný jen při radikálních změnách systému povolování, stavění a územního řízení. Jinak je určitě nedosažitelný, protože prostě větrníky jsou nepopulární a lidi je nechťejí.

Ale co třeba solární panely a vůbec komunitní energetika?

Možná si někdo myslí, že komunitní energetika je budoucnost, já myslím, že to je drahé na budování celé sítě, protože tu síť budete platit v regulované složce ceny energie. Totiž, když máte frontální energetiku, tak to znamená, že tady to vyrobím, mám jeden drát, trafo, další drát a skončí to u vás doma. V okamžiku, kdy každý vyrábí, tak je to jak bitcoinová síť. To znamená, musíte mít každého nějak propojeného se všemi. A náklady na celou tu síť jsou prostě obrovské. Víím, že je to součástí Green Dealu a dekarbonizačních snah, ale má to prostě své důsledky a je to hodně drahé. Jelikož ve finále můžete mít sice levnou výrobu, když svítí nebo fouká, ale máte strašně velký náklad na regulovanou službu, která vám jenom poroste. Zároveň ta síť nemůže nikoho vypnout. Za normálních okolností, pokud síť nedokáže přijmout vše, co se vyrobí, je možné ji vypnout. Zde to ale možné není, a proto se budují maříče energie, které se také platí v regulované složce.

A není řešení nepřipojení, jak se to už dříve stalo na Moravě v případě EGR?

Nepřipojení znamená, že dle novely lex OZE nesplňujete zákon. Vy vlastně garantujete tomu, kdo bude mít výrobu, že ho připojíte do nějaké chvíle. To, že to v některých momentech, když byla energokrise, nešlo, bylo jen proto, že ten zájem byl tak velký, že ta síť

prostě fyzicky neumožňovala další připojování. V neposlední řadě, když se ještě vrátím k těm investicím do OZE, všimněte si, že když se ceny elektřiny začaly zase normalizovat, tak ten zájem o udržitelné zdroje poklesl. Z toho vidíte, že je to čistá ekonomie.

Češi jsou prostě na kalkulačky. Všechno jedou podle toho, jestli je to výhodné, nebo není. Čech je v tom geniální.

A já to obdivuji. Tak jak to říkají všichni na jih a na východ: „Češi si to spočítají.“ A spočítají. To znamená, budeme mít obrovský rozvoj OZE, když ceny silovky budou hrozně vysoké, což nechceme. A nebudeme mít tak dramatický rozvoj, když ceny silovky budou relativně dole.

V normálním byznysu děláte všechno pro to, abyste předešel problému. Všechny smlouvy píšete tak, že rovnou myslíte na to špatné, na to, co se může pokazit, a chcete to mít ošetřené. Zatímco v politice to funguje úplně obráceně. Tam jedete, a dokud nenarazíte do zdi, tak se to neotočí.

Ale ty ceny vysoké budou, pakliže tady nebudou nějaké stabilní zdroje. Uhlí se musí vypnout, jaderná elektrárna je za několik set miliard atd.

To je opět investice do infrastruktury. Teď se bavíme o nějakých kabelech, ale ono je to celá infrastruktura a jsou v tom i železnice, silnice atd. Jsme ve středu Evropy, tady by to mělo létat, proudit, ale to se neděje. A to jsme opět u těch procesů. Před 15 lety bylo největší téma předražené zakázky a korupce, a tak jsme přestali stavět dálnice proto, že si Češi mysleli, že stavět dálnice znamená, že někdo krade. Z toho se ale bohužel probíráme až teď a probírá nás paradoxně Polsko. Najednou Češi jezdí do Polska a říkají: „Ono to někde jinde jde. A ještě zadarmo, a navíc z evropských peněz...“ Zatímco my jsme rozfrčeli peníze na spoustu malých projektů. Kvůli tomu jsme nebyli schopni dotáhnout ani v Čechách D3. Do toho navíc zase vstupovala ochrana životního prostředí. Takže je to o preferenci většinových zájmů před těmi menšinovými a to není u nás moc populární. A právě v tom se liší byznys a politika. V normálním byznysu děláte všechno pro to, abyste předešel problému. Všechny smlouvy píšete tak, že rovnou myslíte na to špatné, na to, co se

může pokazit, a chcete to mít ošetřené. Zatímco v politice to funguje úplně obráceně. Tam jedete, a dokud nenarazíte do zdi, tak se to prostě neotočí. Sice všichni mají virtuální trestní odpovědnost, ale nevíšiml jsem si, že by se to kdy někoho dotklo. Jediným trestem politika je, že nedostane hlasy.

Ale tady se ani tento trest moc neděje.

Jak to? Vždyť není premiér, který by měl dva mandáty za sebou s výjimkou Klausovy vlády, která trvala rok a pak byly předčasné volby. Naopak třeba v Německu je běžné, že premiér má více volebních období. Nebo ve Švýcarsku je politik relativně neznámý a jen vykonává administrativní moc. To je jeden velký rozdíl ve srovnání se Švýcarskem, které je dokonalou občanskou společností, kde politik je skutečně jen předseda rady a v centru dění je správa těch věcí. To ukazuje, že jako společnost máme nějaké rezervy, a zároveň to vede k tomu, že velmi svůdnou cestou pro řadu voličů a jejich volených zástupců, je dělat věci na dluh, protože to v krátkém období tak moc „nebolí“. A z toho mám obavu, a proto považují za hlavní roli naší instituce zvedat prsty včas.

Ta zadluženost ale není otázkou jen pro Česko, daleko více tíží větší evropské země, jako je Itálie, Francie. Co se bude dít s nimi až se nebudou moci více zadlužit?

Bude mnohem větší tendence vytvářet panevropské dluhy. To, co se vlastně stalo s NextGen EU – plánem obnovy –, když narazí i ty velké země na limity svého zadlužení, tak přirozená prvotní reakce je udělat další společný dluh, za který budou ručit všichni. To vyčítám Angele Merkelové, že tomuto uvolnila stavidla ve svém posledním volebním období.

Na druhou stranu, když se podíváte, jak se zadlužuje Amerika...

Reagan říkal, že nemá obavy o americký dluh, protože je tak velký, že se o sebe postará sám. Já to považuju za malinko nezodpovědný přístup a koneckonců po něm zadlužení řešil Clinton. Takže i v Americe jednou za čas dojde k tomu, že si Američané uvědomí, že takhle už dál jít nemůžou. Většinou pak udělají velký boom, který zaznamená celý svět. Ale oni taky mají ten práh evidentně posunutý dál než Evropa, protože pořád mají globální rezervní měnu. Proto bych se moc neinspiroval fiskálním hospodařením Ameriky. Zároveň už i v letošní předvolební kampani nebyl nikdo z ekonomů, kdo by neopakoval, že rychlost amerického zadlužování je vážný problém. Výborný byl Elon Musk, který řekl, že sníží veřejné výdaje během prvního roku o třetinu, aniž by sáhl na ty mandatorní. To je taková blbost, že větší nemůžete ani říct. Ale jak říkal Bismarck, nikdy se nelže tak jako před volbami, za války a po lovu.